

VÝBĚR POUŽITÉ LITERATURY

Primární zdroje jsou zmíněny přímo v textu. Tato bibliografie sekundárních pramenů je jen výběrem a určuje ji rozsah mých vlastních dluhů, k nimž se s radostí přiznávám, jakož i můj názor na to, co by čtenář mohl shledat nejužitečnějším. V případech, kdy je dílo citováno více než jednou, uvádím je nejprve s úplnými bibliografickými údaji, ale poté už zmiňuji jen autora a zkrácený název spolu s odkazem na kapitolu, kde je možno nalézt plné informace (v závorce). Neanglická díla zmiňuji jen v překladech.

Úvod

Část podtitulu jsem si vypůjčil z klasického eseje je L. B. Namiera 1848: *The Revolution of the Intellectuals* (Oxford, 1971). Co se týče tohoto období všeobecně, E. J. Hobsbawm, *The Age of Revolutions, 1789–1848* (Londýn, 1977) je užitečná kniha, podobně jako J. H. Talmon, *Political Messianism: The Romantic Phase* (Londýn, 1960) zabývající se některými tématy z tohoto Úvodu. Co se Wagnera týče, viz klasickou biografii Ernesta Newmana *The Life of Richard Wagner* (4 sv., Cambridge, 1976), jakož i Peter Burbidge a Richard Sutton (eds.), *The Wagner Companion* (Londýn, 1979), Ronald Taylor, *Richard Wagner: His Life, Art and Thought* (Londýn, 1979) a Brian Magee, *Aspects of Wagner* (přepracované vydání, Oxford, 1988). Úctyhodná studie o Bakuninovi z pera Aileen Kellyové *Mikhail Bakunin* (New Haven a Londýn, 1987) nabízí kritický pohled na složitého člověka. Viz rovněž Franco Venturi, *Roots of Revolution: A History of the Populist and Socialist Movements in Nineteenth-century Russia* (New York, 1966), zabývající se Bakuninovou rolí v ruské teroristické a populistické tradici, a James Joll, *The Anarchists* (Londýn, 1964). Bibliografie týkající se Marxe je samozřejmě velmi rozsáhlá; velký význam pro mě mělo pojednání Davida McLellana *Karl Marx: A Biography* (3. vydání, Londýn, 1995). Co se stručného úvodu do Hegelova a Marxova myšlení týče, viz J. Plamenatz, *Man and Society: Political and Social Thought from Machiavelli to Marx* (3 sv., Londýn a New York, 1992) a Iain Hampsher-Monk, *A History of Modern Political Thought* (Oxford a Cambridge, Massachusetts, 1992). Užitečným úvodem je dodnes také Isaiah Berlin, *Karl Marx* (2. vydání,

Oxford, 1948). Co se úvodu do myšlení Feuerbachova týče, viz Eugene Kamenka, *The Philosophy of Ludwig Feuerbach* (Londýn, 1970). Gercenem se zabývá Martin Malia, *Alexander Herzen and the Birth of Russian Socialism 1812–1855* (New York, 1971) a Edward Acton, *Alexander Herzen and the Role of the Intellectual Revolutionary* (Cambridge, 1979); Acton kritizuje Malliův názor, podle něhož byl Gercen západem rozčarován a intelektuálně se obracel zpět k Rusku již před Červencovou revolucí. Viz také Isaiah Berlin, „Herzen and his Memoirs“ v jeho *Against the Current: Essays in the History of Ideas* (Oxford, 1981), jakož i *Russian Thinkers* (Londýn, 1978) od téhož autora. Dodnes cennou a velmi čtivou knihou je rovněž E. H. Carr, *The Romantic Exiles: A Nineteenth-century Portrait Gallery* (Londýn, 1933). Co se týče Turgeněva, viz Leonard Shapiro, *Turgenev: His Life and Times* (Oxford, 1978), a co se týče Německa, viz E. M. Butler, *The Saint-Simonian Religion in Germany: A Study of the Young Germany Movement* (Cambridge, 1929); ostatními stránkami vlivu saint-simonismu se zabývá Richard Pankhurst, *The Saint-Simoniens, Mill and Carlyle: A Preface to Modern Thought* (Londýn, 1957). Za přečtení rozhodně stojí Edmund Wilson, *To the Finland Station* (Londýn, 1972) zabývající se podobnými otázkami. Utopická nálada je dobře rozebrána ve Frank E. Manuel, *The Prophets of Paris* (New York, 1962). Viz také Jack Hayward, *After the French Revolution: Six Critics of Democracy and Nationalism* (Londýn, 1991). Co se Itálie a Mazziniho týče, viz H. Hearder, *Italy in the Age of Risorgimento* (Londýn, 1983), Denis Mack Smith, *Mazzini* (New Haven a Londýn, 1994) a E. E. Y. Hales, *Mazzini and the Secret Societies: The Making of a Myth* (Londýn, 1956). Co se týče George Sandové, viz Curtis Cate, *George Sand: A Biography* (Londýn, 1975) a Patricia Thomsonová, *George Sand and the Victorians: Her Influence and Reputation in Nineteenth-century England* (Londýn, 1977). Co se týče reakcí na revoluci, viz zvláště E. Kamenka a F. B. Smith (eds.), *Intellectuals and Revolution: Socialism and the Experience of 1848* (Londýn, 1979). Co se týče Tocquevilla všeobecně, viz Larry Siedentop, *Tocqueville* (Oxford, 1994). Co se týče Flauberta a Baudelaira, opíral jsem se o knihy Philip Spencer, *Flaubert: A Biography* (Londýn, 1952), Victor Brombert, *The Novels of Flaubert* (Princeton, 1966) a *The Hidden Reader: Stendhal, Balzac, Hugo, Baudelaire, Flaubert* (Cambridge, Massachusetts, 1988), F. W. J. Hennings, *Baudelaire the Damned* (Londýn, 1982) a Lois Boe Hyslopová, *Baudelaire* (New Haven a Londýn, 1980). Co se týče Gobineaua, viz Michael Biddis, *Father of Racist Ideology: The Social and Political Thought of Count Gobineau* (Londýn, 1970). Co se týče „bohémy“, viz César Grana, *Bohemian versus Bourgeois* (New York, 1964). Stefan Collini, *Arnold* (Oxford, 1988) je vynikající úvod. Co se Clougha týče, viz Katherine Chorleyová, *Arthur Hugh Clough: The Uncommitted Mind* (Oxford, 1962). Co se týče Froudeho, viz Waldo Hillary Dunn, *James Anthony Froude: A Biography* (2 sv., Oxford, 1961 a 1963); ve skutečnosti se z větší části jedná o Froudeho vlastní životopis. Existuje rozsáhlá literatura zabývající se prerafaelity a Ruskinem; užitečný úvod poskytnou William Gaunt, *The Pre-Raphaelite Tragedy* (Londýn, 1965) a George P. Landow, *Ruskin* (Oxford, 1985). Co se týče Schopenhauera, viz Bryan Magee, *The Philosophy of Schopenhauer* (Oxford, 1983) a D. W. Hamlyn, *Schopenhauer* (Londýn, 1980).

Kapitola 1

Kromě výše (v Úvodu) zmíněných prací zabývajících se ruským intelektuálním životem, viz také, co se prvního oddílu týče, Ronald Hingley, *Nihilists: Russian Radicals and Revolutionaries in the Age of Alexander II (1855–1881)* (Londýn, 1967). Ve druhém oddílu vděčím za mnohé knihám Fredericka Gregoryho *Scientific Materialism in Nineteenth Century Germany* (Dordrecht, 1977) a Yehudy Elkomy, *The Discovery of the Conservation of Energy* (Londýn, 1974); rád nyní přiznávám, že jsem jim vskutku zavázán za mnohé. Jako příručku v oboru obecné biologie jsem užíval hlavně pojednání W. Colemana *Biology in the Nineteenth Century* (Cambridge, 1977). Mnohé jsem dlužen rovněž knize R. M. Younga *Mind, Brain and Adaptation in the Nineteenth-Century* (Oxford, 1970). Užitečným pojednáním je Roger Smith, *The Fontana History of the Human Sciences* (Londýn, 1977). Literatura týkající se Darwina a darwinismu je nezměrná; v této knize jsem se soustředil hlavně na otázku přijetí darwinismu. Viz zvláště Michael Rose, *The Darwinian Revolution* (Chicago a Londýn, 1979), Thomas F. Glick (ed.), *The Comparative Reception of Darwinism* (Chicago, 1988) a Alfred Kelly, *The Descent of Darwin: The Popularization of Darwinism in Germany 1860–1914* (Chapel Hill, 1981). Kniha Daniela Gasmana *The Scientific Origins of National Socialism: Social Darwinism in Ernst Haeckel and the German Monist League* (Londýn a New York, 1971) má sice zavádějící titul a byla kritizována i za to, že přehání pravicovou povahu Monistické ligy, ale v mnoha směrech je užitečná. Práce zabývající se Herbertem Spencerem se zpravidla zaměřují především na jeho sociální a politické myšlení. Všeobecně nejužitečnější je J. D. Y. Peel, *Herbert Spencer: The Evolution of a Sociologist* (Londýn, 1971). Co se vědy, náboženství a materialismu v Anglii týče, viz Frank Miller Turner, *Between Science and Religion: The Reaction to Scientific Naturalism in Late Victorian England* (New Haven, 1974) a také *Contesting Cultural Authority: Essays in Victorian Intellectual Life* (Cambridge, 1993) od téhož autora. Užitečné pojednání je i Susan Buddová, *Varieties of Unbelief: Atheists and Agnostics in English Society 1850–1960* (Londýn, 1997). Co se týče Francie, viz Reno Virtanen, *Claude Bernard and his Place in the History of Ideas* (Lincoln, Nebraska, 1960), H. W. Wardman, *Ernest Renan: A Critical Biography* (Londýn, 1974) a Leo Weinstein, *Hippolyte Taine* (New York, 1972). Tainův soubor *Vie et correspondance* (4 sv., Paříž, 1902–1907) naneštěstí do angličtiny přeložen nebyl. Co se naturalismu v literatuře týče, viz Lilian R. Furstová a P. N. Skrine, *Naturalism* (Londýn, 1978) a Roland N. Stromberg, *Realism, Naturalism and Symbolism: Modes of Thought and Expression in Europe 1848–1914* (Londýn, 1968). Co se konceptuálních změn ve fyzice týče, viz Theodore M. Porter, „The Death of the Object: Fin de siècle Philosophy of Physics“ v Dorothy Rossová (ed.), *Modernist Impulses in the Human Sciences 1870–1930* (Baltimore a Londýn, 1994). Antonio Aliotta, *The Idealist Reaction against Science* (1912, anglický překlad Londýn, 1914) a Karl Pearson, *The Grammar of Science* (1892, 3. vydání, 1911) byly sice vydány už v období, kterým se tu zabývám, takže jsou i primárními prameny, ale zároveň poskytují cenné komentáře k současným intelektuálním vývojovým směrům. Co se týče

anglické „krize víry“ a pozdně viktoriánského „kosmického smutku“, užitečnými zůstávají Walter Houghton, *The Victorian Frame of Mind* (New Haven, 1963) a Jerome Buckley, *The Triumph of Time: History, Progress and Decadence* (Londýn, 1967).

Kapitola 2

Co se týče srovnávací anatomie, muzejnických záležitostí a transformismu v tradici *Naturphilosophie*, viz Nicolas A. Rupke: *Richard Owen: Victorian Naturalist* (New Haven a Londýn, 1994). Co se týče evolucionismu v archeologii, viz zejména M. W. Thompson, *General Pitt-Rivers: Evolution and Archeology in the Nineteenth Century* (Bradford-on-Avon, Wiltshire, 1977). Autoritativní studií je George Stocking, *Victorian Anthropology* (New York a Londýn, 1987). Znovu je tu třeba zmínit i Peel, *Herbert Spencer* (viz Kapitola 1). Co se týče Durkheima, viz zvláště Steven Lukes, *Emile Durkheim, His Life and Work: An Historical and Critical Study* (Londýn, 1975), a co se týče Frazera, Robert Ackerman, *J. G. Frazer: His Life and Work* (Cambridge, 1987). Viz také znovu Wardman, *Renan* a Weinstein, *Taine* (Kapitola 1). Druhé z těchto pojednání obsahuje dobrý rozbor Tainovy teorie kulturního determinismu. Co se týče počátků německé tradice studia kultury, viz Isaiah Berlin, *Vico and Herder: Two Studies in the History of Ideas* (Londýn, 1976), Georg Iggers, *The German Conception of History: The National Tradition of Historical Thought from Herder to the Present* (Middletown, Connecticut, 1968) a Andrew Lees, *Revolution and Reflection: Intellectual Change in Germany during the 1850s* (Haag, 1974). Co se týče záležitostí, jako je *Völkerpsychologie*, jsem obzvláště zavázán knize Woodruffa D. Smithe *Politics and the Science of Culture in Germany 1840–1920* (Oxford, 1991). Co se týče Diltheyho, viz H. Stuart Hughes, *Consciousness and Society: The Reorientation of European Social Thought 1890–1930* (Londýn, 1959) a J. Owenby, *Dilthey and the Narrative of History* (Ithaca, New York a Londýn, 1994). Co se sociálního darwinismu týče, viz zvláště Mike Hawkins, *Social Darwinism in English and American Thought 1860–1945* (Cambridge, 1997), Linda Clarková, *Social Darwinism in France* (Alabama, 1984), Greta Jonesová, *Social Darwinism and English Thought: The Interaction between Biological and Social Theory* (Brighton, 1980), M. Banton (ed.), *Darwinism and the Study of Society* (Londýn, 1961), D. P. Crook, *Benjamin Kidd: Portrait of a Social Darwinist* (Cambridge, 1984) a *Darwinism, War and History: The Debate over the Biology of War from the Origin of Species to the First World War* (Cambridge, 1994) od téhož autora. Co se týče idejí degenerace a masové iracionality, shledal jsem zvláště cenným pojednání Roberta A. Nye *Crime, Madness and Politics in Modern France: The Medical Concept of National Decline* (Princeton, 1974) a *The Origins of Crowd Psychology: Gustave Le Bon and the Crisis of Mass Democracy in the Third Republic* (Londýn, 1975) od téhož autora. Viz také K. W. Swart, *The Sense of Decadence in Nineteenth-Century France* (Haag, 1964), Daniel Pick, *Faces of Degeneration: A European Disorder 1848–1914* (Cambridge, 1989), J. E. Chamberlin a S. L. Gilman, *Degeneration: The Dark Side of Progress* (New York, 1985), Andrew Lees (ed.), *Cities Perceived: Urban Society in European and*

American Thought 1820–1940 (New York, 1985) a Susannah Barrowsová, *Distorting Mirrors: Visions of The Crowd in Late Nineteenth-century France* (New Haven, 1981). Co se týče eugeniky, viz Geoffrey Searle, *Eugenics and Politics in Britain, 1900–1914* (Leyden, 1974), Bernard Semmel, *Imperialism and Social Reform* (Londýn, 1964) a Paul Weindling, *Health, Race and German Politics between Unification and Nazism, 1870–1945* (Cambridge, 1989). Zajímavé jsou tu i Gasman, *Scientific Origins* (Kapitola 1) a Clark, *Social Darwinism in France* (viz výše). Co se otázek arianismu a rasy týče, viz zejména Biddis, *Father of Racist Ideology* (Kapitola 1), Leon Poliakov, *The Aryan Myth: A History of Racist and Nationalist Ideas in Europe* (anglický překlad E. Howard, Londýn, 1974), George Stocking, *Race, Culture and Evolution* (New York, 1968) a Geoffrey G. Field, *Evangelist of Race: The Germanic Vision of Houston Steward Chamberlain* (New York, 1981).

Kapitola 3

Dobrý všeobecný přehled sociálního myšlení období, jímž se tu zabýváme, poskytuje Geoffrey Hawthorn, *Enlightenment and Despair: A History of Sociology* (Cambridge, 1976). Zvláštní důraz na koncept komunity klade studie R. A. Nisbeta *The Sociological Tradition* (New York, 1962). Co se týče raných dějin politické ekonomie, viz Donald Winch, *Riches and Poverty: The Intellectual History of Political Economy in Britain, 1750–1834* (Cambridge, 1996). Co se týče neomedievalistického sociálního myšlení v Anglii, viz Alice Chandlerová, *A Dream of Order: The Medieval Ideal in Nineteenth-century English Literature* (Londýn, 1971). Co se týče Marxe, viz opět Plamenatz a Hampsher-Monk (Úvod). Co se týče Maina, viz G. A. Feaver, *From Status to Contract: A Biography of Sir Henry Maine 1822–1888* (Londýn, 1969) a Alan Diamond (ed.), *The Victorian Achievement of Sir Henry Maine: A Centennial Reappraisal* (Cambridge, 1991). Co se týče společenství marky a historické ekonomiky, viz Stefan Collini, Donald Winch a John Burrow, *That Noble Science of Politics: A Study in Nineteenth-century Intellectual History* (Cambridge, 1983), kapitoly 7 a 8. Co se týče slavjanofilství a ideje miru v ruském myšlení, viz Richard Hare, *Pioneers of Russian Social Thought* (přepracované vydání, New York, 1964), Andrzej Walicki, *The Slavophile Controversy: The History of Conservative Utopia in Nineteenth-century Russian Thought* (Oxford, 1975) a Leonard Shapiro, *Rationalism and Nationalism in Nineteenth-century Russian Political Thought* (New Haven a Londýn, 1967). Co se týče cechů, viz zvláště Anthony Black, *Guilds and Guild Society in European Political Thought from the Twelfth Century to the Present* (Londýn, 1984). Co se týče pluralismu, viz Rodney Barker, *Political Ideas in Modern Britain* (Londýn, 1978), kapitola 4. Co se týče Bernsteinova revisionismu, viz Manfred B. Steger, *The Quest for Evolutionary Socialism: Edward Bernstein and Social Democracy* (Cambridge, 1997). Co se týče francouzského politického a sociálního myšlení, stále užitečnou knihou je R. Soltau, *French Political Thought in the Nineteenth Century* (Londýn, 1931). Viz také Hayward, *After the French Revolution* (Úvod), Sandford Elwitt, *The Third Republic Defended:*

Bourgeois Reform in France 1880–1914 (Baton Rouge a Londýn, 1986), W. Logue, *From Philosophy to Sociology: The Evolution of French Liberalism 1870–1914* (Illinois, 1983), E. Wallwork, *Durkheim: Morality and Milieu* (Cambridge, Massachusetts, 1972), Michael Z. Brooke, *Le Play, Engineer and Social Scientist: The Life and Work of Frédéric Le Play* (Londýn, 1970) a všeobecně R. Gildea, *The Third Republic from 1870 to 1914* (Londýn, 1988).

Co se týče anglických idealistických politických idejí a nového liberalismu, viz Melvyn Richter, *The Politics of Conscience: T. H. Green and His Age* (Londýn, 1964), Sandra den Otterová, *British Idealism and Social Explanation: A Study in Late-Victorian Thought* (Oxford, 1996), Peter Clarke, *Liberals and Social Democrats* (Cambridge, 1978), Stefan Collini, *Liberalism and Sociology: L. T. Hobhouse and Political Argument in England, 1880–1914* (Cambridge, 1979) a Michael Freeden, *The New Liberalism: An Ideology of Social Reform* (Oxford, 1986). Nacionalismus a stát v Německu rozebírá H. Stuart Hughes, *Consciousness and Society* (viz výše, Kapitola 2), kapitola 6 (V). Co se týče osudů německého liberalismu, viz James J. Sheehan, *German Liberalism in the Nineteenth Century* (Chicago, 1978). Klasické pojednání Friedricha Meineckeho *Cosmopolitanism and the National State* (1903, anglický překlad Robert B. Kimber, Princeton, 1970) je primárním pramenem, hodnotné je však také jako komentář, pokud si uvědomíme stanovisko, jež zaujímá. Co se Treitschkeho týče, viz A. Dorpalen, *Heinrich von Treitschke* (New Haven, 1957). Kniha H. W. C. Davise *The Political Thought of Heinrich von Treitschke* (Westport, Connecticut, 1973) se staví ke svému tématu tak nepřátelsky, jak jen by se dalo vzhledem k datu jejího prvního vydání (1915) očekávat, přesto je však jako úvod použitelná. Co se týče národovecké (*völkisch*) ideologie a nacionalismu, viz Robert W. Louge, *Paul de Lagarde, 1827–1891: A Study of Radical Conservatism in Germany* (Cambridge, Massachusetts, 1962), Fritz Stern, *The Politics of Cultural Despair: A Study in the Rise of Germanic Ideology* (Kalifornie, 1963) a George L. Mosse, *The Crisis of German Ideology: Intellectual Origins of the Third Reich* (Londýn, 1964). Co se týče jejich role v politice vilémovského období, viz L. E. Jones a J. N. Retallack, *Between Reform, Reaction and Resistance: Studies in the History of German Conservatism 1789–1945* (Providence, Rhode Island a Oxford, 1993), David Blackbourn a Geoff Eley, *Reshaping the German Right: Radical Nationalism and Political Change after Bismarck* (New Haven, 1980).

Co se týče francouzského nacionalismu a radikální pravice, viz M. Curtis, *Three against the Third Republic: Sorel, Barrès and Maurras* (Westport, Connecticut, 1976), C. S. Doty, *From Cultural Revolution to Counter-Revolution: The Politics of Maurice Barrès* (Athens, Ohio, 1976), Robert Tombs (ed.), *Nationhood and Nationalism in France: From Boulangism to the Great War* (Londýn a New York, 1991) a Zeev Sternhell, *Neither Right nor Left: Fascist Ideology in France* (do angličtiny přeložil D. Maisel, Princeton, 1986). Je mi líto, že Sternhellovo cenné, byť kontroverzní pojednání *Maurice Barrès et le nationalisme français* (Paříž, 1972), jemuž vděčím za mnohé, na anglický překlad doposud čeká.

Co se týče Sorela, viz zejména I. Horowitz, *Radicalism and the Revolt against Reason: The Social Thought of Georges Sorel* (Londýn, 1961), J. R. Jennings, *George*

Sorel: The Character and Development of his Thought (Londýn, 1985) a John Stanley, *The Sociology of Virtue: The Political and Social Theories of George Sorel* (Berkeley a Londýn, 1981). Joll (viz Úvod) a Stuart Hughes zde rovněž mají co říci.

Co se týče Michelse, viz Robert A. Nye, *The Anti-Democratic Sources of Elite Theory: Pareto, Mosca, Michels* (Londýn, 1977). Německá sociologie tohoto období je dnes zpracována mnoha komentáři; níže zmíněné spisy týkající se Maxe Webera představují jen stručný výběr z nyní rozsáhlé literatury. Viz Arthur Mitzman, *The Iron Cage: An Historical Interpretation of Max Weber* (New York, 1970) a od stejného autora také *Sociology and Estrangement: Three Sociologists of Imperial Germany* (New York, 1975) – dvěma dalšími sociology zde jsou Tönnies a Sombart. Zvláště užitečnou knihou je Harry Liebersohn, *Fate and Utopia in German Sociology 1870–1925* (Cambridge, Massachusetts, 1988). Nejdůležitějším rozbořením Weberova myšlení z hlediska této kapitoly je Wolfgang Mommsen, *Max Weber and German Politics 1890–1920* (anglický překlad M. J. Sternberg, Chicago a Londýn, 1984). Cenné eseje lze najít ve sbírkách Wolfgang J. Mommsen a Jürgen Osterhammel (eds.), *Max Weber and his Contemporaries* (Londýn, 1987) a Scott Lash a Sam Whimster (eds.), *Max Weber: Rationality and Modernity* (Londýn, 1987). Viz také W. Struve, *Elites against Democracy: Leadership Ideals in Bourgeois Political Thought in Germany 1890–1933* (Princeton, 1973) a E. Kamenka a M. Krygier, *Bureaucracy: The Career of a Concept* (Londýn, 1979).

Kapitola 4

Co se týče prvního oddílu, viz opět literaturu o ruském intelektuálním životě uvedenu výše, v Úvodu a v Kapitole 3. Co se týče ideje charakteru v Anglii a dědictví Milla, viz Stefan Collini, *Public Moralists: Political Thought and Intellectual Life in Britain 1850–1930* (Oxford, 1991). Dobrý úvod do Millova myšlení poskytují William Thomas, *Mill* (Oxford, 1985) a Alan Ryan, *The Philosophy of John Stuart Mill* (Basingstoke, 1998). Viz rovněž Plamenatz (Úvod), sv. II., kapitola 5 o Benthamovi a Millovi, a Hamspher-Monk (Úvod), kapitoly 7 a 8. J. W. Burrow, *Whigs and Liberals: Continuity and Change in English Nineteenth-century Political Thought* (Oxford, 1988), kapitola 4, rozvíjí zevrubněji některé z postřehů, které jsem v této kapitole jen zmínil. Co se týče feministických idejí, esej Ursuly Vogelové, „Rationalism and Romanticism: Two Strategies for Women’s Liberation“ v Judith Evansová et al. (eds.), *Feminism and Political Theory* (Londýn a Beverly Hills, Kalifornie, 1986) je zvláště užitečný. Viz rovněž Tjisk Akkerman a Siepo Stuurman (eds.), *Perspectives on Feminist Political Thought in European History* (Londýn, 1998), zvláště kapitoly 8–10, a Jennifer Waelti-Waltersová a Steven C. Hause, *Feminism of the Belle Epoque* (Lincoln, Nebraska a Londýn, 1995).

Nye, *Crowd Psychology* (viz výše, Kapitola 2) a Weinstein, *Taine* (Kapitola 1) jsou zde důležité. Co se idejí nevědomí týče, H. F. Ellenberger, *The Discovery of the Unconscious: The History and Evolution of Dynamic Psychiatry* (New York, 1979) je rozsahem nepřiliš velké pojednání a omezuje ho i snaha představit všechny linie v tom

smyslu, jako by se sbíhaly u Freuda. Přestože nedůvěra k Freudovým výkladům jeho vlastní práce v posledních letech vzrostla, nejlepším stručným shrnutím raného vývoje psychoanalytických idejí jsou nejspíš stále ještě Freudovy přednášky vydané pod názvem *Five Lectures on Psycho-Analysis* (anglický překlad J. Strachey, Londýn, 1957). Nejlepším stručným úvodem do myšlení Bergsonova je Leszek Kolakowski, *Bergson* (Oxford, 1985).

Kapitola 5

Literatura týkající se Flauberta a Baudelaira zmíněná v Úvodu je zde opět důležitá. Totéž platí i o pojednáních Pick, *Faces of Degeneration* a Swart, *Sense of Decadence* (viz výše, Kapitola 3). K těmto dílům lze přidat ještě Jean Pierrot, *The Decadent Imagination 1880–1900* (Chicago, 1981), R. Gilman, *Decadence: The Strange Life of an Epithet* (Londýn, 1979), E. C. Hansen, *Disaffection and Decadence: A Crisis in French Intellectual Thought 1848–1898* (Washington, D. C., 1982) a A. E. Carter, *The Idea of Decadence in French Literature 1830–1900* (Toronto, 1958). Co se týče Anglie, viz David De Laura, *Hebrew and Hellene in Victorian England: Newman, Arnold, Pater* (Austin, Texas, 1969). Holbrook Jackson, *The Eighteen Nineties: A Review of Art and Ideas at the Close of the Nineteenth Century* (nové vydání, Londýn, 1927) je velmi bezprostřední dílo, neboť autor se opírá o vlastní vzpomínky. Literatura týkající se Nietzscheho je velmi rozsáhlá. K dobrým úvodům patří Peter Stern, *Nietzsche* (Londýn, 1978) a Walter Kaufmann, *Nietzsche: Philosopher, Psychologist, Antichrist* (čtvrté vydání, Princeton, 1974). Co se otázek Nietzscheho vlivu týče, viz Steven E. Aschheim, *The Nietzsche Legacy in Germany, 1890–1900* (Berkeley, 1992). Německé mládežnické hnutí je ve spojení s Paulem Langbehnem rozebíráno v Stern, *Cultural Despair* a Mosse, *Crisis in German Ideology* (obě díla jsou zmíněna v Kapitole 3). Opět je tu důležitá literatura týkající se Maxe Webera uvedená v Kapitole 3. Co se týče otázek *Persönlichkeit* a povolání, obzvláště užitečným jsem shledal pojednání Harveyho Goldmana *Max Weber and Thomas Mann: Calling and the Shaping of the Self* (Berkeley a Los Angeles, 1988). Co se týče Ruska, viz opět Kellyová, *Bakunin*, Venturi, *Roots* a Joll, *The Anarchists* (Úvod), k nimž můžeme přidat ještě A. Yarmolinsky, *Road to Revolution: A Century of Russian Radicalism* (New York, 1959).

Kapitola 6

Co se zobrazování Krista týče, jsem zvláště zavázán Cordule Grewové za informace, jež mi poskytla soukromě. Viz také Norman Vance, *The Sinews of the Spirit: The Ideal of Christian Manliness in Victorian Literature and Religious Thought* (Cambridge, 1985). Opět jsem zavázán Fredericku Gregorymu, tentokrát za jeho cenné pojednání *Nature Lost? Natural Science and German Theological Traditions of the Nineteenth Century* (Cambridge, Massachusetts a Londýn, 1992). Důležitý je tu i Wardmanův *Renan* (viz výše, Kapitola 1). Rovněž jsem tu použil knihy Claude Welch, *Protestant*

Thought in the Nineteenth Century (3 sv., New Haven a Londýn, 1985), Ninian Smartová et al., *Nineteenth Century Religious Thought in the West* (3 sv., Cambridge, 1985), B. M. G. Reardon, *From Coleridge to Gorge: A Century of Religious Thought in Britain* (Londýn, 1971), Alec R. Vidler, *The Church in the Age of Revolution* (Londýn, 1961) a od téhož autora *A Century of Social Catholicism 1820–1920* (Londýn, 1974), jakož i Daniel L. Pals, *The Victorian „Lives“ of Jesus* (San Antonio, Texas, 1982). Co se týče kontrastu s intelektuálním podnebím Británie první poloviny devatenáctého století, jsem zavázán pojednání Boyda Hiltona *The Age of Atonement: The Influence of Evangelicalism on Social and Economic Thought, 1785–1865* (Oxford, 1988). Opět je zde významná wagnerovská literatura zmíněná v Úvodu, stejně jako literatura o národověckém (*Volk*) zaměření (Lougee, Stern, Mosse) uvedená v Kapitole 3. Viz také Field, *Evangelist of Race* (Kapitola 2). Co se týče okultismu v Německu a Guida von Lista, naprosto závisím na pojednání Nicholase Goodricka-Clarka *The Occult Roots of Nazism* (Londýn a New York, 1992). Co se týče Stefana George, viz rozbor v Liebersohn, *Fate and Utopia* (Kapitola 3) a Roy Pascal, *From Naturalism to Expressionism* (Londýn, 1973). Co se týče vztahu ke Stauffenbergovi, viz Michael Baigent a Richard Leigh, *Secret Germany: Claus von Stauffenberg and the Mystical Crusade against Hitler* (Londýn, 1991). Co se týče Francie, viz Pierrot, *The Decadent Imagination* (Kapitola 5), A. G. Lehmann, *The Symbolist Aesthetic in France 1885–1895* (2. vydání, Oxford, 1968) a Stromberg (Kapitola 1); za přečtení stojí také D. G. Charlton, *Secular Religions in France 1815–1870* (Oxford, 1963), jakož i Richard Griffiths, *The Reactionary Revolution: The Catholic Revival in French Literature 1870–1914* (Londýn, 1966). Stuart Hughes se ve spisu *Consciousness and Society* (viz výše, Kapitola 2), kapitola 9, zabývá Péguyem a francouzským nacionalistickým katolicismem. Co se týče Yeatse, viz zejména Graham Hough, *The Mystery Religion of W. B. Yeats* (Brighton, Sussex, 1984), a co se týče Kandinského, viz Maurice Tuchman et al., *The Spiritual in Art: Abstract Paintings 1890–1985* (New York, 1986).

Závěr

Dvěma všeobecnými díly, jimž jsem v této kapitole nejvíce zavázán, jsou Christopher Butler, *Early Modernism: Literature, Music and Painting in Europe, 1900–1916* (Oxford, 1994) a Peter Nicholls, *Modernism: A Literary Guide* (Berkeley a Los Angeles, 1995). Dobré úvody jsou Nicos Stargos (ed.), *Concepts of Modern Art* (přepřelované vydání, Londýn, 1981) a Paul Griffiths, *Modern Music: A Concise History from Debussy to Boulez* (Londýn, 1978); druhé z těchto pojednání jsem shledal mnohem srozumitelnějším, než má hudební nevzdělanec jako já právo očekávat. Co se týče expresionismu, užíval jsem především knihy Wolf-Dieter Dube, *The Expressionists* (anglický překlad M. Wittall, Londýn, 1972) a John Willet, *Expressionism* (Londýn, 1970). Peter Gay, *Weimar Culture: The Outsider as Insider* (New York, 1968) se sice zabývá v první řadě poválečným obdobím, přesto však říká mnohé i o počátku století a je vůbec velmi podnětným dílem. Co se týče „mládí“, viz především John Neubauer, *The Fin*

de Siècle Culture of Adolescence (New Haven a Londýn, 1992) a George Mosse, *The Crisis of German Ideology* (Kapitola 3). Jak už jsem uvedl v textu, klasickým pojednáním zde zůstává Nikolaus Pevsner, *Pioneers of Modern Design from William Morris to Walter Gropius* (přepracované vydání, Londýn, 1960). Roy Pascal, *From Naturalism to Expressionism* (Londýn, 1973) je velmi obsažná práce pojednávající o tomto období v Německu. Co se týče konceptu „avantgardy“, viz Renato Poggioli, *The Theory of the Avant Garde* (Cambridge, Massachusetts, 1968). Co se týče reakcí na válku, jsem zavázán zvláště pojednáním R. N. Stromberg, *Redemption by War: The Intellectuals and 1914* (Lawrence, Kansas, 1982) a Ariel Rosenthal a Richard Stites (eds.), *European Culture in the Great War, 1914–1918* (Cambridge, 1999). Co se týče reakcí na fenomén města, vedle výše uvedených děl viz E. Timms a D. Kelly (eds.), *Unreal City: Urban Experiences in Modern European Literature and Art* (New York, 1985). Co se týče evropské kultury na přelomu století všeobecně, viz E. Timms a P. Collier (eds.), *Visions and Blueprints: Avant Garde Culture and Radical Politics in Early Twentieth-century Europe* (Manchester, 1986), a co se týče Německa, G. Chapple a H. H. Schulte (eds.), *The Turn of the Century: German Literature and Art 1890–1915* (Hamilton, Ontario, 1978). Co se konkrétních středisek týče, viz Peter Paret, *The Berlin Secession: Modernism and its Enemies in Imperial Germany* (Cambridge, Massachusetts, 1980), Gerhard Masur, *Imperial Berlin* (Newton Abbot, 1970), Carl Schorske, *Fin de siècle Vienna: Politics and Culture* (Cambridge, 1961), R. Pynsent (ed.), *Decadence and Innovation: Austro-Hungarian Life and Art at the Turn of the Century* (Londýn, 1989) a W. M. Johnson, *The Austrian Mind: An Intellectual and Social History 1848–1938* (Berkeley a Los Angeles, 1972). Obdivuhodnou knihou ukazující, jak může monografická studie objasnit všeobecné intelektuální dějiny, je Peter Jelavich, *Munich and Theatrical Modernism: Politics, Playwriting and Performance, 1890–1914* (Cambridge, Massachusetts, 1985).